

The Cultural-Social Duties of Professors from the Perspective of the Leader of the Islamic Republic of Iran

Saeedeh Khorasani, Master's degree graduate in Educational Management.

Email: saeedehkhorasanii@gmail.com

Hosseinali Jahed, Associate professor, Department of Educational Management, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author). Email: jahediau@gmail.com

Daryush matlabi, Associate professor of human faculty of Islamic Azad University, Yadegar-e Imam (RAH) Shahr-e Rey. Email: dariushmatlabi@yahoo.com

Abstract

The Islamization of Iran's universities, the dominance of Islamic values in various dimensions of the university environment, and the cultural and educational influence of teachers and professors have always been emphasized by the leader of the Islamic Revolution. However, it is important to note that there has been no coherent study in the area of the cultural-social duties of professors from the perspective of the leader of the Islamic Republic of Iran. This lack of comprehensive research underscores the need for this study. Many professors need more familiarity with these duties, and this study aims to fill this gap. The study aims to determine cultural-social duties from the perspective of Ayatollah Khamenei, the leader of the Islamic Republic of Iran. For this purpose, his speeches from the commencement of his leadership until the end of 2019 have been analyzed. The primary sources have been "The Light of Knowledge," "The Shadow of Guardianship" in seven volumes, and the website of the Supreme Leader's Office. To extract the cultural-social duties of professors, 108 relevant speeches were identified and analyzed using the thematic analysis method. The results revealed that the most important cultural-social duties of professors include "identity formation and motivation," "presence in the field of action," "demanding and questioning," "management of cultural issues," "achieving solutions to problems", and "having hope."

Keywords

Leader of the Islamic Republic of Iran, Ayatollah Khamenei, Professors, Cultural-Social Duties.

وظایف فرهنگی اجتماعی استادان از دیدگاه رهبر جمهوری اسلامی ایران

سعیده خراسانی^۱، حسینعلی جاهدی^۲، داریوش مطلبی^۳

چکیده

اسلامی شدن دانشگاه‌های کشور، حاکم شدن ارزش‌های اسلامی در محیط و ابعاد مختلف دانشگاه و تأثیر فرهنگی و تربیتی معلمان و استادان و ایفای نقش آن‌ها در تغییر و تحولات و حل مسائل اجتماعی همواره مورد تأکید مقام معظم رهبری بوده است؛ درعین حال بسیاری از استادان، آشنایی کافی با وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان از این دیدگاه را ندارند و پیش از این مطالعه‌ای در این زمینه انجام نشده است. هدف مقاله حاضر تعیین وظایف فرهنگی اجتماعی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر جمهوری اسلامی ایران است. به این منظور سخنرانی‌های ایشان از آغاز مسئولیت رهبری تا پایان سال ۱۳۹۸ تحلیل شده است. منابع اصلی بررسی شده شامل کتب روشنائی علم، سایه‌سار ولایت در هفت جلد و سخنرانی‌های مندرج در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری و پایگاه حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای بوده است. برای استخراج وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان، در مجموع تعداد ۱۰۸ سخنرانی مرتبط شناسایی و با استفاده از روش تحلیل مضمون بررسی شد. نتایج نشان داد که مهم‌ترین وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان شامل «هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه»: «حضور در میدان عمل»: «مطالبه و پرسشگری»: «مدیریت مسائل فرهنگی»: «تحقق‌بخشیدن به مسائل» و «امید داشتن» است.

واژگان کلیدی

رهبر جمهوری اسلامی ایران، استادان، اعضای هیئت علمی، آیت‌الله خامنه‌ای، وظایف فرهنگی اجتماعی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۸

۱. دانشجو دکتری مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

saeedekhorasani@gmail.com

۲. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

jahediau@gmail.com

۳. دانشیار دانشکده علوم انسانی واحد یادگار امام خمینی (ره) شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

dariushmatlabi@iau.ac.ir

مقدمه

عوامل و عناصر اجتماعی متعددی در جامعه‌پذیری و ایفای نقش‌های اجتماعی تأثیرگذار هستند، آگاهی، مشارکت، سرمایه اجتماعی، اعتماد، دینداری، قانون‌مداری، ایفای نقش فردی و جمعی و حل مسئله نمونه‌ای از عوامل و عناصر اجتماعی مهم هستند و فرهنگ مفهومی گسترده و از مهم‌ترین عناصر اجتماع است. فرهنگ مقوله مهمی است که باورهای بنیادی و رفتاری انسان را نشان می‌دهد (زهیری، سوداگر و غفوری‌فر، ۱۳۹۶) و اصلی‌ترین عنصر تشکیل‌دهنده یک سازمان و جامعه است (جمال‌زاده و آقاداتی، ۱۳۸۹). ارزش‌ها و هنجارها یا مجموعه بایدها و نبایدهای زندگی از فرهنگ استخراج شده و در جامعه نهادینه می‌شود و این امر اهمیت موضوع فرهنگ و توجه آن در جامعه را دوچندان می‌کند؛ از این رو می‌توان گفت فرهنگ مجموعه‌ای به هم پیوسته از دانش‌ها، آگاهی‌ها، تجربه‌ها، باورها، ارزش‌ها، هنجارها، ایستارها و مهارت‌های لازم و ضروری زندگی اعضای جامعه است و بدون فرهنگ، امکان زیست جامعه بشری وجود نخواهد داشت. از منظر امام خامنه‌ای فرهنگ در جامعه یک مسئله حیاتی است (زهیری، سوداگر و همکاران، ۱۳۹۶). فرهنگ همواره مرتبط با روح، روان، ذهن و دل آحاد مردم بوده و نقش تعیین‌کننده‌ای در عادات، آداب، رسوم، رفتار و شیوه‌های زندگی مردم ایفا می‌کند (ضیعی و لنگری، ۱۳۹۸). به عقیده امام خمینی (ره) فرهنگ یک ملت سعادت و شقاوت آن‌ها را رقم می‌زند و استقلال یک کشور را فرهنگ آن شکل می‌دهد (جمال‌زاده و آقاداتی، ۱۳۸۹).

پیشرفت در همه شئون اقتصادی، سیاسی و اجتماعی زندگی یک جامعه، متکی به فرهنگ آن جامعه است و تا زمانی که فرهنگ جامعه‌ای موافق با پیشرفت و توسعه نباشد، پیشرفت آن جامعه میسر نخواهد شد. بر این اساس می‌توان گفت برای دستیابی به توسعه در ابعاد گوناگون، باید به اصلاح فرهنگ در جهت توافق آن با توسعه همت گماشت (صحیفه نور، ج ۱۰: ۵۵). دانشگاه نماد آموزش عالی کشور و نهادی اثرگذار در فرهنگ جامعه است. از این رو، موضوع فرهنگ در سازمان دانشگاه، اهمیتی دوچندان دارد (امیری، زارعی‌متین و ذوالفقارزاده، ۱۳۸۹). مهم‌ترین رویکرد آموزش عالی، شناخت فرهنگ دانشگاهی و توجه به نقش آن در توسعه علمی است. اهمیت آموزش عالی در شکل‌دادن به سرنوشت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کشورها بر کسی پوشیده نیست و وضعیت کمی و کیفی آموزش عالی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه هر کشور است (ملک، ۱۳۸۱). دانشگاه‌ها تنها فراهم‌کنندگان خدمات آموزشی

و پژوهشی نیستند؛ بلکه شکل دهنده هویت افراد مسئولیت‌پذیر نسبت به کشور خود و سایر کشورهای جهان نیز هستند (شفایی یامچلو، ایلی و قراملکی، ۱۳۹۶). اهمیت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه از این جهت است که این مؤسسه نقش خود را در تربیت دانشجویان به گونه‌ای بر عهده می‌گیرد که آن‌ها بتوانند، راه‌حل مشکلات اجتماعی و تحقق آرمان‌های گروه‌های انسانی را، شناسایی و نسبت به آن آگاه شوند (رادمنش، مشایخ و رزمی، ۱۴۰۱). از مهم‌ترین ویژگی‌های نهاد دانشگاه، کارکردهای آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و خدماتی است. در زمینه کارکرد فرهنگی دانشگاه می‌توان، از رشد و توسعه فرهنگی، علمی، حفظ، انتقال و بازاندیشی نشست‌ها و میراث فرهنگی گذشتگان و تجدید حیات جامعه یاد کرد (رئوفی، ۱۳۷۹)؛ زیرا که دانشگاه نقشی اساسی در توسعه و اعتلای فرهنگی جامعه، غنابخشی به فرهنگ عمومی برای رشد و توسعه فرهنگ علمی، حفظ، انتقال و بازاندیشی سنت‌ها و میراث فرهنگی گذشته و تجدید حیات جامعه ایفا می‌کند و بنیان‌های فرهنگی جامعه را استحکام می‌بخشد (کریمیان و احمدوند، ۱۳۹۱). از آنجاکه آموزش عالی از طرفی در محیط و بازار رقابتی کامل، بالغ و متنوع شده است و از سوی دیگر محیط ملی و جهانی آن در تحول ژرف، پدیده و مستمر قرار دارد؛ بنابراین دانشگاه‌ها برای رویارویی با چالش‌ها و فرصت‌ها، باید شکل و ساختار خود را تغییر دهند. در حقیقت، دانشگاه‌ها صرفاً فراهم‌کنندگان خدمات آموزشی و پژوهشی نیستند، بلکه شکل دهنده هویت افراد مسئولیت‌پذیر نیست به کشور خود و سایر کشورهای جهان نیز هستند؛ بنابراین دانشگاه نقش مهمی در ایجاد نسل آینده به‌منظور دستیابی به موفقیت، رویارویی، با پدیده جهانی شدن و رشد اقتصادی و ساخت آینده‌های پایدار برای مردم در سراسر جهان ایفا می‌کنند (شفایی یامچلو، فرامرز قراملکی و ایلی، ۱۳۹۷). دانشگاه می‌تواند در کنار کنش‌های علمی و پژوهش‌های عالمانه به تربیت فراگیران به گونه‌ای همت‌گمارد که علاوه بر برخورداری از جایگاه والای علمی، متخصصان متعهدی پرورش یابند که ضمن ایفای نقش‌های اجتماعی مختلف، انتقال‌دهنده و مروج فرهنگ غنی اسلامی باشند. در اندیشه امام خمینی (ره)، دانشگاه نقش راهبری جامعه و ملت را بر عهده دارد؛ به بیان دیگر، سرنوشت و غایت یک ملت و کشور در دانشگاه تعریف می‌شود، بی‌اغراق می‌توان دانشگاه را بازوی توانای کشور و مرکز تبلور اندیشه‌ها و تجربیات و مهد استقلال و سربلندی کشور نامید (یوسفی و مستکملی، ۱۳۸۹). از دانشگاه انتظار می‌رود در راستای پاسخگویی اجتماعی بتواند به بخش‌های واقعی زندگی مردم مثل فرهنگ،

زندگی مدنی و انواع و اقسام مسائل حیات جامعه کمک مؤثری بکند (خراسانی، جاهد و مطلبی، ۱۴۰۲). دانشگاه به عنوان بستر تولید علم، یک نظام اجتماعی محسوب می‌شود که کنشگران علم به خصوص اعضای هیئت علمی گرد هم می‌آیند و با مراودات علمی در یک فرهنگ دانشگاهی سهیم می‌شوند؛ فرهنگی که عرصه علم را جهت داده و آن را ارتقاء می‌بخشد (قانع‌راد، ملکی و محمدی، ۱۳۹۲). همچنین با توجه به نقش دانش در حل مسائل اجتماعی، مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه توسعه یافته است. بدین ترتیب دانشگاه‌ها به منظور پاسخ به نیازهای علمی و فنی حال و آینده ذینفعان خود؛ باید سازوکارهای جدیدی را در رویه‌های سازمانی و شیوه‌های آموزش و پژوهش خود در راستای تعامل و همکاری بیشتر با نهادهای دولتی، صنعتی، اجتماعی و محیط زیستی طراحی کنند (حاجی عباسی، ۱۴۰۲). اساتید جزء نخبگان جامعه و دارای بالاترین سطح تخصص هستند؛ بنابراین، آنان با تولید دانش بر وضعیت فرهنگ و مرزهای آن تأثیر مستقیم دارند. از طرفی دیگر، استادها گروه مرجعی هستند که دانشجویان را تربیت می‌کنند و آنان نیز وارد عرصه‌های مختلف جامعه می‌شوند؛ بنابراین، استادها مستقیم و غیرمستقیم بر فرهنگ و چگونگی آن تأثیر می‌گذارند. بدین ترتیب، استادها فرهیخته‌هایی هستند که فرهنگ فرهیختگی را تولید می‌کنند (طاهری کیا، ۱۳۹۷)؛ و مرکز آموزش عالی به عنوان اصلی‌ترین و کلیدی‌ترین مراکز تعلیم و تربیت، نقش بی‌همتایی در تربیت اخلاقی و رشد فرهنگی دانشجویان دارند که این امر بدون توجه به رابطه دانشجویان و استادان، به عنوان کنشگران اصلی دانشگاهی میسر نمی‌شود (مهدوی‌نژاد و ستوده اصل، ۱۳۹۲). بسط کیفی ارتباط دانشجویان با استاد می‌تواند در تسهیل انتقال ارزش‌ها و الگوهای مهم جامعه به دانشجو مؤثر باشد. رابطه صمیمی و ارتباط نزدیک فرآیند الگوپذیری را تسهیل می‌کند. نکته مهمی که باید خاطر نشان کرد این است که استادان دانشگاه، به واسطه نوع تفکر و دیدگاه علمی خود، می‌تواند مباحث فرهنگی و ارزشی را در چارچوبی علمی تر و مقبول‌تر به دانشجویان ارائه دهند و مباحث نظری مربوط به ارزش‌های فرهنگی و ملاک‌های عینی آن را برای سیاست‌گذاران بخش‌های مختلف تبیین و تشریح کنند. همچنین باتوجه به این که هر دانشگاه یا دانشکده، از لحاظ رفتاری، ارزشی، نوع روابط و غیره، فضای خاص خود را دارد، تأثیرپذیری کارکردهای فرهنگی از این عوامل طبیعی به نظر می‌رسد؛ و با توجه به آشنایی اساتید با این فضا، احتمالاً نقش آن‌ها، در اثرگذاری فرهنگی بر دانشگاه و دانشجویان، بسیار بارزتر و مؤثرتر از دیگر بخش‌های دانشگاه خواهد بود. شاید

استادان دانشگاه بهتر از هر گروه دیگری بتوانند باورها و ارزش‌های مقبول جامعه را در میان دانشجویان ترویج و بالعکس در تقویت نگاه مثبت جامعه به دانشگاه و دانشگاهیان نقش مؤثرتری ایفا کنند؛ بنابراین اینجاست که توجه به رسالت فرهنگی و تربیتی استاد اهمیت بسیار پیدا می‌کند (فتح‌آبادی، ۱۳۹۳). با توجه به جایگاه ویژه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، به عنوان دومین رهبر فرهیخته و عالم جمهوری اسلامی ایران و مجموعه آثار و بیانات ایشان در زمینه فرهنگ و اجتماع، مطالعه دیدگاه رهبری معظم در خصوص وظایف فرهنگی اجتماعی اعضای هیأت علمی از اهمیت بالایی برخوردار است. بررسی پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی که وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان دانشگاه‌ها را از دیدگاه رهبر معظم ایران بررسی کرده باشد انجام نشده است؛ بنابراین سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که از دیدگاه رهبر جمهوری اسلامی ایران، استادان چه وظایف و مسئولیت‌هایی فرهنگی - اجتماعی برعهده دارند؟».

پیشینه پژوهش

بررسی پژوهش‌های قبلی نشانگر عدم انجام پژوهش علمی و دانشگاهی در موضوع حاضر است. برخی پژوهش‌های نسبتاً مرتبط همانند منوچهری‌دزکی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «فرهنگ در آموزش عالی» که به روش مروری انجام شده است نشان دادند تأمین نیازهای شغلی، نیازهای جامعه و سایر موضوعات در زمینه یاددهی و یادگیری مؤثر هستند. همچنین زهیری و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه نقش مدیران فرهنگی در مقابله با تهاجم فرهنگی هنری به استناد بر بیانات مقام معظم رهبری» که به روش پیمایشی تحلیلی انجام شده است، نشان دادند شکل زندگی مردم، عادات و رفتارهای جوامع است که سال‌هاست مورد هجوم غرب و بیگانه قرار گرفته است و اگر از تهاجم فرهنگی جلوگیری نشود فرهنگ ایرانی اسلامی را از بین می‌برند و آن را طبق غرب می‌سازند. فقیهی، بهرامی، هرنندی و عبدی‌زرین (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «نقش برنامه‌های فرهنگی دانشگاه قم در تربیت دانشجویان از دیدگاه استادان و دانشجویان» که به روش پیمایشی تحلیلی انجام شده است نشان دادند لازم است که برنامه‌های فرهنگی دانشگاه‌ها مرتبط با نیاز و علایق دانشجویان باشد تا میزان اثربخشی این برنامه‌ها افزایش یابد. قنبری برزبان (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «مرجعیت استاد در میدان فرهنگی دانشگاه با تأکید بر متغیر سرمایه اجتماعی دانشگاهی (مورد مطالعه:

دانشگاه اصفهان) که به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای انجام شده است نشان داد سرمایه اجتماعی دانشگاهیان با روابط صمیمانه و تعاملات فرهنگی و اجتماعی دارای پیامدهای فرهنگی مثبتی بوده و بر رضایتمندی دانشجویان از جنبه‌های مختلف از دانشگاه تأثیر مثبت و مستقیم دارد.

تفاوتی که مقاله حاضر با مجموعه فعالیت‌های انجام شده در حیطه وظایف فرهنگی اجتماعی استادان دارد؛ بررسی جامع و کامل بیانات مقام معظم رهبری در مورد وظایف استادان در دوره زمانی بلندمدت با استفاده از روش تحلیل مضمون است.

مبانی نظری پژوهش

توسعه مراکز عالی تحصیلی در آئینه کشور بسیار مهم است. موضوع پراهمیت، وظایف استاد است زیرا در دانشگاه سبب‌های علمی و تحقیقاتی آینده هر کشور توسط آنها ساخته می‌شود. در همین راستا وظایف اساتید در سند دانشگاه اسلامی تحقق فرامین و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) عبارت از طراحی، تدوین و تحقق نظام جامع فرهنگی تربیتی بر اساس مبانی، اصول، اهداف، مراحل و روش‌های فرهنگ و تربیت اسلامی؛ تدوین آیین‌نامه هماهنگ‌کننده و انسجام‌بخش دیگر نظامات دانشگاهی با نظام جامع فرهنگی تربیتی در محیط دانشگاه؛ ایجاد جایگاه سازمانی مناسب و کارآمد برای تحقق نظام جامع فرهنگی تربیتی در دانشگاه‌ها متناسب با محیط دانشگاه؛ طراحی، تدوین و بهینه‌سازی مؤلفه‌ها، شاخص‌ها، ساختار و کارکرد نظام رتبه‌بندی فرهنگی تربیتی با نگرش اسلامی؛ تدوین آیین‌نامه رتبه‌بندی فرهنگی تربیتی دانشگاه‌ها و بازتعریف تخصیص بودجه و ظرفیت‌های دانشگاه‌ها بر اساس آن؛ ایجاد نهاد رتبه‌بندی و نظارت و ارزیابی دانشگاه‌ها در سطح ملی به صورت فرادستگاهی در جهت افزایش فضای رقابتی میان دانشگاه‌ها (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۲/۴/۲۵) می‌باشد. همچنین مطابق آیین‌نامه ارتقای رتبه اعضای هیأت علمی تدوین کتاب، مقاله و تولید اثر بدیع و ارزنده با رویکرد اسلامی؛ تهیه و تدوین پیوست فرهنگی برای فعالیت‌ها و همکاری‌های مؤثر در اجرای امور فرهنگی؛ مشاوره فرهنگی یا همکاری مؤثر با تشکل‌های قانونمند دانشجویان؛ مسئولیت‌پذیری در اصلاح و هدایت نگرش‌های مطلوب فرهنگی؛ طراحی، برنامه‌ریزی و مشارکت در امور فرهنگی، تربیتی، اجتماعی و علمی برای دانشجویان؛ عضویت در کمیته‌های اخلاقی مراکز تحقیقات؛ عرضه خدمات مشاوره‌ای به دانشجویان؛ استمرار در تقید و پایبندی به ارزش‌های دینی، فرهنگی، ملی و انقلابی؛ کسب جوایز فرهنگی؛ طراحی

و مشارکت فعالانه در برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی؛ شرکت در کارگاه‌های دانش‌افزایی و توانمندسازی اعضای هیأت علمی؛ برگزاری نمایشگاه آثار و کارگاه هنری با رویکرد فرهنگی اسلامی دارای اهمیت است (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۴/۱۲/۱۸). در عهدنامه اخلاقی اعضای هیأت علمی، داشتن صبر و سعه صدر؛ امانت الهی دانستن دانشجویان؛ تلاش در جهت استفاده بهینه از زمان، ذهن و اعتماد دانشجویان در رشد شناختی، مهارتی و منشی آنها؛ تلاش در جهت حفظ کرامت انسانی دانشجویان؛ ایجاد احساس ارزشمندی در دانشجویان با رفتارشان؛ اقتدار همراه با صمیمیت و قانون‌پذیری با انصاف ضابطه‌مند؛ انجام فعالیت‌ها بر اساس نمونه‌ای از کارگروهی استوار بر همدلی، صمیمیت و نقدپذیری؛ پایبندی به حق مالکیت فکری دانشجویان، همکاران و دانشگاه؛ توجه به بایسته‌های اخلاقی در مدیریت کلاس؛ رعایت انصاف در ارزشیابی تحصیلی؛ احترام به کسوت دانشجویی؛ تلاش برای اعتلای جایگاه اجتماعی اعضای هیأت علمی و اهتمام به خوش‌نامی دانشگاه؛ اهتمام‌ورزیدن به جانشین‌پروری؛ صادق بودن در ارائه توانایی‌ها و تجارب حرفه‌ای، واقع‌گرا؛ اهتمام‌ورزیدن به حفظ حریم خصوصی و ارتقای امنیت جنسیتی و سلامت ذهنی و روانی دانشجویان و همکاران حایز اهمیت است (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بهمن ۱۳۹۹). برای استادان در دانشگاه‌های خارجی نیز وظایفی را مشخص کرده‌اند. از جمله دانشگاه واترلو، تلاش در جهت به وجود آوردن یک جامعه عادلانه و حامی، مبتنی بر برابری و احترام؛ جلوگیری از تبعیض؛ حمایت از آزادی آکادمیک؛ استفاده کردن از آکادمیک به شیوه منطبق با تعهد علمی مبتنی بر پایه‌گذاری تدریس و تحقیق بر اساس تلاش صادقانه و اخلاقی برای دانش؛ برخورد محترمانه و با حساسیت نسبت به بحث‌های آزاد در دانشگاه؛ دخالت نکردن در مطالعه، کار یا محیط کاری سایر اعضای دانشگاه؛ شکایت کردن بدون انتقام و تهدید و تلافی ضروری است (وبگاه دانشگاه واترلو، ۲۰۲۲/۹/۲۲). در دانشگاه وسترن، انتقاد سازنده؛ ارائه راهنمایی مناسب در مورد ماهیت تحقیق، اخلاق تحقیق و حقوق مالکیت معنوی و صداقت علمی؛ ایجاد رابطه کاری و حرفه‌ای برای هدایت دانشجویان با رویکرد به تحقیق؛ راهنمایی دانشجویان در یادگیری کار مستقل یا به عنوان عضوی از یک تیم برحسب رشته؛ تشویق و کمک به دانشجویان برای انتشار آثار خود در مکان مناسب دارای اهمیت است (وبگاه دانشگاه وسترن، ۲۰۲۲/۹/۲۲). همچنین در دانشگاه زوریخ، حمایت از دانشجویان برای مسئولیت‌پذیر بودن در جامعه مهم می‌باشد (وبگاه دانشگاه زوریخ، ۲۰۲۲/۹/۲۲) و در دانشگاه قطر، احترام گذاشتن به دیگران و قدردانی از مشارکت آنها؛ حفاظت از اموال

دانشگاه و قوانین و دستورالعمل‌های مربوط به آن حایز اهمیت است (وبگاه دانشگاه قطر، ۲۰۲۲/۹/۲۲). بطور کلی با بررسی وظایف و مسئولیت‌های استادی در دانشگاه‌ها می‌توان گفت مهربان بودن با خود در هر شرایطی؛ ارج نهادن منزلت دانشجویان؛ داشتن صبر و سعه صدر؛ امانت الهی دانستن دانشجویان؛ جلوگیری از تبعیض؛ برخورد محترمانه و با حساسیت نسبت به بحث‌های آزاد در دانشگاه از مهم‌ترین وظایف فرهنگی استادان ذکر شده است. با نگاه اسلامی و با توجه به آموزه‌های قرآنی و احادیث نیز یادگیرنده‌گان و یاددهندگان وظایفی دارند. منشأ تعلیم و تربیت اسلامی در جامعه ما آموزه‌هایی از قرآن، احادیث و سخنان پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین است. خداوند متعال در قرآن کریم سوره آل عمران آیه ۱۵۹ در شأن پیامبر خاتم (ص) می‌فرماید: «به برکت رحمت الهی، در برابر مردم نرم و مهربان شدی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو پراکنده می‌شدند. پس آنها را ببخش» (حسینی‌زاده، ۱۳۹۱). امام صادق (ع) می‌فرماید: «پیامبر اکرم (ص) همیشه دیگران را تکریم می‌کردند و هر کس برایشان وارد می‌شد عباي خود را زیر پای او پهن می‌کرد و بالشی که تکیه‌گاه خود بود برای او می‌گذاشت» (نقل از امیری، فراقی و میرزامحمدی، ۱۳۹۶). از منظر قرآن کریم «کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند، باغ‌های پر نعمت خواهند داشت» (صالحی، مرادی و فیروزی، ۱۳۹۳). همانطور که ملاحظه می‌شود با توجه به بعد فرهنگی اجتماعی از منظر قرآن کریم، روایات و احادیث ائمه معصومین مواردی همچون نرم و مهربان بودن با مردم و عدم خشن و سنگدل بودن؛ احترام به مردم؛ انجام کارهای شایسته و بخشش یکدیگر از مهم‌ترین وظایف فرهنگی استادان ذکر شده است. از منظر مکاتب فلسفی تعلیم و تربیت نیز وظایف فرهنگی برای مربیان حایز اهمیت است. بر اساس فلسفه اسلامی، آشنا کردن متربیان با رمزهای زندگی مطلوب که دانش و فهم نقش مهمی در آن دارد؛ مسئولیت‌داشتن نسبت به رغبت‌های متربیان برای عدم کسب آنها از منابع دیگری که با تربیت سازگار نیست؛ شناخت ولی فقیه به عنوان نائب عام امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف)؛ محبت و مودت نسبت به ولی امر و امام غائب (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) و رهبری نظام اسلامی؛ التزام عملی به ولایت مطلقه فقیه و قوانین و مقررات حکومت اسلامی؛ اعلام حمایت و فداکاری و جان‌فشانی در راه اسلام، میهن اسلامی، مسلمانان و مستضعفان جهان از اهمیت بسزایی برخوردار است (فتحعلی، مصباح و یوسفیان، ۱۴۰۰) در مکتب ایده‌آلیسم، داشتن یک الگوی مداوم برای ارزش‌های فرهنگی؛ آماده کردن میراث فرهنگی به شکل برنامه‌ای منظم، متوالی و مترکم برای آینده متربیان؛ آشنا کردن متربیان با میراث فرهنگی (گوتگ، ۱۳۹۹)

کامل ساختن روح و ذهن متریبان به عالی‌ترین صورت ممکن ضروری است (شعاری‌نژاد، ۱۳۸۶) و در مکتب پراگماتیسم نیز دادن مشورت و راهنمایی به متریبان، از طریق گفت‌وگو درباره اهداف و پروژه‌های مشترک (گوتگ، ۱۳۹۹)، داشتن ارتباط گرم و صمیمی با آنان، ایجاد جوی از مشارکت و دوستی دارای اهمیت است (دیناروند، ۱۳۹۲)؛ همچنین در فلسفه تحلیلی شناخت هدف‌های غایی خود، مسئولیت‌پذیر بودن در قبال کسانی که از استعداد بالقوه برای رشد درست و نادرست برخوردارند مهم می‌باشد (هرست و استنلی پیترز، ۱۳۸۹). همان‌طور که ملاحظه می‌شود مکاتب فلسفی و صاحب‌نظرانی که در مورد جریان یاددهی و یادگیری قلم‌فرسایی کرده‌اند مواردی همچون راهنمایی و ارشاد دانشجویان، معرفی ارزش‌های حاکم بر جامعه، شناخت ولی‌فقیه به عنوان نائب عام امام زمان (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف)، محبت و مودت نسبت به ولی امر و امام غائب عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) و رهبری نظام اسلامی، التزام عملی به ولایت مطلقه فقیه و قوانین و مقررات حکومت اسلامی، اعلام حمایت و فداکاری و جان‌فشانی در راه اسلام، میهن اسلامی، مسلمانان و مستضعفان جهان از مهم‌ترین وظایف فرهنگی مربیان و آموزشگران محیط‌های علمی می‌دانند. گروه دیگری که از بعد فرهنگی به دانشگاه و نظام تربیتی آن توجه کرده‌اند، کنش‌گران و صاحب‌نظران آموزش عالی هستند از جمله علامه طباطبایی معتقد است، تلاش در جهت تعلیم، هدایت، راهنمایی و ارشاد متریبان؛ داشتن روحیه صبر و مقاومت در برابر سختی‌ها؛ اهمیت به نظم و انضباط در زندگی؛ جلوگیری از فساد و تباهی در جامعه انسانی؛ داشتن روحیه عدالت‌خواهی مهم می‌باشد (صالحی و یاراحمدی، ۱۳۸۷). در همین راستا آیت الله جوادی آملی، برتر نداشتن خود نسبت به دیگران (جوادی آملی، ۱۳۷۹)، صیانت از حقایق قرآنی، اهل بیت و سیره و سخن آن‌ها در برابر مخالفان از اهمیت بسزایی برخوردار است (حسن‌زاده آملی به نقل از گلی زواره قمشه‌ای، ۱۳۵۶). بر اساس اندیشه شهید مطهری، پرداختن به عبادت برای رسیدن به قرب الهی؛ پرداختن به تعقل، تفکر، تأمل، اندیشه‌ورزی، آزاداندیشی و گفت‌وگو ضروری می‌باشد (صدر، ۱۳۹۸). همان‌طور که ملاحظه می‌شود مکاتب فلسفی و صاحب‌نظرانی که در مورد جریان یاددهی و یادگیری قلم‌فرسایی کرده‌اند مواردی همچون داشتن نظم و انضباط در زندگی، جلوگیری از فساد و تباهی جامعه، داشتن روحیه عدالت‌خواهی و داوری، روحیه صبر و مقاومت در برابر سختی‌ها، راهنمایی و ارشاد دانشجویان از مهم‌ترین وظایف فرهنگی مربیان و آموزشگران محیط‌های علمی می‌دانند.

بررسی پژوهش‌های قبلی نشانگر آن است که تاکنون پژوهشی جامع در مورد

وظایف استادان از دیدگاه مقام معظم رهبری انجام نشده است. این در حالیست که بررسی اندیشه و عمل ایشان نشان می‌دهد که در میان اقشار مختلف اجتماعی برای دانشگاه و دانشگاهیان جایگاه ممتازی قائل بودند؛ به همین دلیل سخنان مبسوطی در مورد وظایف فرهنگی و اجتماعی آنان بیان فرموده‌اند که بایستی با دقت و از ابعاد گوناگون مورد تجزیه و تحلیل قرار بگیرد. به عنوان مثال امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) معتقدند «با تأکید بر مسأله مانع‌زدایی از تولید در کشور بایستی موانع فرهنگی همچون ناامیدی، احساس بی‌آینده بودن، بی‌همتی، بی‌حوصلگی، راحت‌طلبی، سرگرمی‌های مضر جلوگیری شود» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۸/۲۶)؛ «مراقب هویت‌زدایی و آرمان‌زدایی از دانشگاه باشید» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۲/۶). «یکی از وظایف استادان میدان دادن به اظهار نظر دانشجویان است و بهترین زمینه برای ایجاد فضای اظهار نظر آزاد، تسریع در راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه‌هاست» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۶/۰۸)؛ الگوسازی کنید (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۲/۱۳). باید از چیزی که اعتمادبه نفس را تضعیف می‌کند اجتناب شود و چیزی که اعتمادبه نفس را تقویت می‌کند، این‌ها را برجسته کنید (مطهری، ۱۳۹۵). «اساتید بایستی فرهنگ انقلاب را تعمیق کنید» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۶/۱۲). اهمیت فرهنگ برای زمان و دوره ما، اهمیت خیلی بالایی است و باید کار فرهنگی، مورد توجه جدی قرار گیرد (صهبا، ۱۳۹۰) و شما جوانان نباید از قدرناشناسی‌ها دلسرد شوید (مشرقی و عقیقی، ۱۴۰۱).

روش پژوهش

از آنجا که «تحلیل محتوا»، به دنبال شناخت معانی مستتر در یک متن است، در شکل ساده‌ای از تحلیل محتوای کمی، تعدادی مقوله، از پیش تنظیم شده و با مراجعه به داده‌ها، نسبت به شمارش مواردی از متن که در آن مقوله خاص قرار می‌گیرند اقدام می‌شود. این شیوه پژوهش که به دنبال فهم محتوای آشکار پیام است عمدتاً در قالب فرآیندی خطی پی‌ریزی شده و مسیر مشخصی را از مرور نظریه تا ساخت مقوله، نمونه‌گیری، گردآوری داده‌ها، تحلیل و تفسیر آن دنبال می‌کند. در تحلیل محتوای کمی

با جدا کردن و شمارش اجزای متن، آن را از بدنه اصلی متن که در آن معنا یافته‌اند منفک می‌کند؛ در نتیجه، اجزای متن به شیوه‌ای مجزا و نه در ارتباط با یکدیگر مورد تحلیل قرار می‌گیرند (ازکیا، احمدرش و پارتازیان، ۱۳۹۵). در این مقاله، کتاب‌ها، سخنرانی‌ها و وبگاه‌های معتبر حاوی آثار مقام معظم رهبری، آیت الله خامنه‌ای بررسی و تحلیل شده است و داده‌ها براساس هدف تحقیق استخراج و مورد تحلیل قرار گرفته است. برای تحلیل مضمون، سخنرانی‌های منتشر شده در مورد دیدگاه مقام معظم رهبری با استفاده از منابعی چون کتاب روش‌های علم، کتاب سایه‌سار ولایت در هفت جلد و سخنرانی‌های مندرج در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، به تعداد (۱۰۸)، مورد مطالعه قرار گرفت و هر منبع یک کد داده شد و وظایف فرهنگی اجتماعی استادان استخراج گردید و وظایف به صورت دسته‌بندی شده تدوین و کدبندی شد و با استفاده از روش تحلیل محتوا کمی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

باتوجه به سخنرانی‌های استخراج شده از مقام معظم رهبری که به تعداد ۱۴۳ عدد می‌باشد. نتایج حاصل از آن نشان داد مهم‌ترین وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان به ترتیب شامل ۱. هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه؛ ۲. حضور در میدان عمل؛ ۳. مطالبه و پرسشگری؛ ۴. مدیریت مسائل فرهنگی؛ ۵. تحقق‌بخشیدن به مسائل، بو؛ ۶. امید داشتن بوده است. می‌توان این وظایف را به شرح زیر طبقه‌بندی کرد:

۱) هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه

- استقلال فکری، اعتماد به نفس، خودباوری و احساس هویت مستقل ملی
امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «بدترین مشکل یک کشور این است که تمدن و هویت خود را فراموش کند. ما باید امروز درصدد ساختن تمدن خود باشیم و باور کنیم که این ممکن است» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۰۷/۰۳).

- ایفای نقش در اسلامی‌سازی و بومی‌سازی در دانشگاه

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «اساس این فکر، توجه به این است که دانشگاه در اختیار عناصر مسلمان و مؤمن است؛ یعنی انتظار نیست که این چنین تحول و تغییر بنیادی در

این زمینه داده شود. بالاخره فضا، فضای اسلامی است. مدیران، اساتید و دانشجویان، همه مسلمان هستند و دانشگاه در اختیار معتقدین به اسلام و مؤمنین به اسلام است. بر این اساس دانشگاه باید متدین‌پرور باشد. البته دانشگاه اسلامی، فقط دانشگاه متدین نیست. دانشگاه اسلامی، قطعاً باید از لحاظ علم، تحقیق و چیزهای دیگر پیشرو باشد؛ اما شاخص اصلی ما متدین کردن است که اگر این باشد بقیه چیزها در فضای اسلامی به دنبال آن خواهد آمد» (مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم، ۱۳۹۰: ۵۴۵-۵۴۶).

- تلاش در راه خودکفایی ملی و کشور و رهایی از وابستگی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «کشور باید در مسائل حیاتی و اساسی باید خودکفا باشد. نه اینکه از دیگران به کلی بی‌نیاز باشد، نه؛ اما اگر به کسی یا کشوری، در چیزی احتیاج دارد، طوری روابطش را تنظیم کند که اگر خواست آن را به دست آورد، دچار مشکل نشود؛ او هم چیزی داشته باشد که مورد نیاز آن کشور است؛ خودکفایی یعنی این. وفور تولیدات، وفور صادرات، افزایش بهره‌وری، ارتقاء سطح سواد، ارتقاء سطح معلومات عمومی مردم، ارتقاء خدمات شهروندی، خدمت‌دادن به شهروندان، رشد امید به زندگی؛ اینها جزو نشانه‌های پیشرفت است و درست است» (مدیریت پژوهش‌های بنیادین، معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸، ج ۶: ۱۶۲-۱۶۳).

- حفظ و تقویت هویت ملی و اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «باید ریشه‌ها و اصالت‌ها را حفظ کنیم و شالوده‌شکنی نکنیم؛ هویت ملی را ارج بنهیم و هویت جمعی یک ملت جزو آن چیزهایی است که در تحولات باید دست نخورد؛ و در کنار هویت ملی، پویایی، نشاط، برخورداری از آزادی تحرک و روح رقابت در میان جمع خود را باید به شدت ارج بنهیم و به آن اهمیت بدهیم» (مدیریت پژوهش‌های بنیادین، معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸، ج ۶: ۱۵۱).

- حاکمیت فرهنگ و ارزش‌های انقلاب اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «دانشگاه باید یک محیط دینی باشد. در دانشگاه باید متدینین احساس کنند که فضای عمومی آنجا به آنها کمک می‌کند. البته تدین، دین، معنویت و اخلاق و از جمله شعب این معنویت، همین احساسات انقلابی است. امروز کسی نمی‌تواند بگوید «من متدین هستم»، اما در تضاد با انقلابی باشد که بر اساس دین است. البته سلاقی خاص را نمی‌گوییم. همه سلیقه‌ها و مذاق‌ها، وقتی که

اهل دین و معنویت‌اند، باید بتوانند در این محیط زندگی کنند. نباید یک فرد بر فرد دیگری فشار بیاورد که «شما حتماً این طور که من فکر می‌کنم فکر کن!» تشکل‌های دانشجویی باید باشند و هر کدام کار خودشان را بکنند. همه کار کنند و همه هم خوب کار کنند» (مدیریت پژوهش‌های بنیادین، معاونت پژوهشی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸، ج ۱: ۲۱۳).

- برانگیختن حس افتخار و اعتماد به نفس ملی و اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «چیزهایی که این اعتماد به نفس را ضعیف می‌کند، باید از آن اجتناب شود؛ به خصوص نخبگان که بعضی از اینها را من گفتم؛ خودتان فکر کنید، رویش مطالعه کنید؛ چیزهایی که این اعتماد به نفس را تقویت می‌کند، اینها را باید برجسته کنید؛ شما در نشریات دانشجویی، استاد در سر کلاس، دانشجویها در تشکل‌های دانشجویی، دانشجویها در محیط اثرگذاری خودشان» (مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم، ۱۳۹۰: ۵۱۱).

جدول ۱. وظایف فرهنگی اجتماعی (هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه) استادان از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

ردیف	مضمون سازمان‌دهنده (هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه)	کد منبع
۱	استقلال فکری، اعتماد به نفس، خودباوری و احساس هویت مستقل ملی	P24,h103,s376
۲	ایفای نقش در اسلامی‌سازی و بومی‌سازی در دانشگاه	H3,s412,h106,p53
۳	تلاش در راه خودکفایی ملی و کشور و رهایی از وابستگی	S619,h80
۴	حفظ و تقویت هویت ملی و اسلامی	h28,h71,s69,p108,s150. ... و h13
۵	حاکمیت فرهنگ و ارزش‌های انقلاب اسلامی	S1609
۶	برانگیختن حس افتخار و اعتماد به نفس ملی و اسلامی	... و h57,s16,h40,p87

۲) حضور در میدان عمل

- فعالیت‌های مؤثر در میدان جنگ نرم به عنوان افسر و فرمانده

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «در جنگ نرم، چه کسانی باید میدان بیابند؟ قدر مسلم نخبگان فکری‌اند؛ یعنی شما افسران جوان جبهه مقابله با جنگ نرمید» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۰۶/۰۴).

- ارزش گذاری و بزرگداشت مقام علم، عالم و جوینده علم

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «دانشگاه اسلامی، دانشگاهی شکوفا و پرنشاط است؛ دانشگاهی است که در آن، علم عزیز است! عالم عزیز است، استاد کرامت دارد و دانشجویی عبادت است» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۱۲/۰۶).

- آمادگی و نقش‌آفرینی انقلابی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «در همان ماه‌های اول، مسئله تشکیل سپاه پاسداران و حضور فعال دانشجویان در سپاه است و به فاصله چند ماه، تشکیل جهاد سازندگی به وسیله خود دانشجویان است؛ که خود دانشجویان جهاد سازندگی را تشکیل دادند و خودشان آن را توسعه دادند؛ خودشان آن را پیش بردند؛ که یکی از برکات و افتخارات نظام اسلامی، جهاد سازندگی بود. چند ماه بعد از این، موج دوم حضور دانشجویان در مواجهه و مقابله با عناصر مسلحی بود که دانشگاه را لانه خودشان کرده بودند؛ که اتفاقاً خیلی از آنها غیردانشجو بودند و همین دانشگاه تهران تبدیل شده بود به مرکز تسلیحات و تفنگ و مهمات و نارنجک! آنها این وسایل را جمع کرده بودند برای اینکه با انقلاب مبارزه کنند. کسی که توانست اینها را از دانشگاه تهران ازاله کند، خود دانشجویان بودند؛ حرکت عظیم دانشجویان که اینجا هم خودش را نشان داد. بعد هم که در همان اوایل دهه ۶۰، وقتی بازگشایی دانشگاه‌ها انجام شد، جهاد دانشگاهی تشکیل شد که یکی از نقاط حساس و یکی از مراکز مایه افتخار، جهاد دانشگاهی است. قبل از اینها هم در سال ۵۸، تسخیر لانه جاسوسی به دست جنبش دانشجویی است» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۰۹/۲۴).

- دوری از جمود فکری و وابستگی و تقلید کورکورانه

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «ما در استفاده از محصول فکر و عقل و تجربه بیگانگان، معتقد به گزینشیم؛ یعنی هر چه را که لازم داشتیم و برای ما خوب بود، گزینش می‌کنیم و برمی‌داریم. ما با چه مخالفیم؟ با این مخالفیم که خارجی‌ها هر روشی را که خودشان می‌خواهند، به ملت ما تزریق کنند؛ یعنی آنها گزینش کنند و به ما بدهند. ما با این مخالفیم. ما هم امروز می‌خواهیم هر چه را لازم داریم و برایمان مفید است، خودمان از تمدن و فرهنگ غربی انتخاب کنیم و برای خودمان برداریم. شما غربی‌ها چرا بر خلاف میل ما، چیزهایی را که برایمان لازم است، نمی‌دهید؟! بهترین پیشرفت‌های علمی ممنوع است؛

فناوری پیشرفته ممنوع است؛ علوم دقیق ممنوع است؛ نسخه‌های کمیاب ممنوع است؛ اما بی‌حجابی آزاد است؛ فیلم‌های آموزش بدترین روش‌های جنسی، آزاد و فراوان و زورکی است و اگر دم مرزها بند و بستی باشد مثل اینجا باید قاچاقی وارد کشور کنند! حرف ما این است» (مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم، ۱۳۹۰: ۱۷۰).

جدول ۲. وظایف فرهنگی اجتماعی (حضور در میدان عمل) استادان از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

ردیف	مضمون سازمان‌دهنده (حضور در میدان عمل)	کد منبع
۱	فعالیت‌های مؤثر در میدان جنگ نرم به عنوان افسر و فرمانده	P34,h94,s181
۲	ارزش‌گذاری و بزرگداشت مقام علم، عالم و جوینده علم	h44,p68,s190,h41,p88,s572 و...
۳	آمادگی و نقش‌آفرینی انقلابی	H42,p39,h73
۴	دوری از جمود فکری و وابستگی و تقلید کورکورانه	P51,h30,s384

۳) مطالبه‌گری و پرسشگری

- گسترش روحیه کنج‌کاو، مطالبه‌گری و پیگیری همراه با عقلانیت و انصاف

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «شماها مشکلات را مطرح کنید؛ مسئولان هم روی مسائل مطالعه می‌کنند و با تلاش خود مشکلات را برطرف می‌کنند» (مدیریت پژوهش بنیادین، معاونت پژوهشی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ج ۵، ۱۳۸۸: ۱۹۰، ۱۹۱).

- عدالت‌خواهی و مبارزه با ظلم، فقر و فساد و اشرافی‌گری

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «شما یک لحظه از درخواست و مطالبه عدالت کوتاهی نکنید؛ این شأن شماست. عدالت را بخواهد. پشتوانه این فکر هم با همه وجود، خودم هستم و امروز بحمدالله نظام هست» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۰۲/۱۴).

- برگزاری جلسات صریح و صمیمی با مسئولان نظام و مطالبه‌گری

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «لازم است جلسات نقد و پرسش و پاسخ میان مسئولین و دانشگاهیان تشکیل شود. مسئولین بنشینند با اساتید محترم جلسه پرسش و پاسخ داشته باشند. این پرسش و پاسخ خیلی باارزش است، خیلی کمک می‌کند؛ هم به مسئولین کمک می‌کند، هم به استاد دانشگاه کمک می‌کند، هم به فضای علم دانشگاه کمک می‌کند. [البته] بیان انتقادی با تخریب فرق می‌کند؛ بیان انتقادی با کامل کردن پازل

دشمن فرق می‌کند؛ با بدبین کردن مردم یا گستردن بدبینی در فضای عمومی کشور فرق می‌کند؛ باید این جواری نباشد؛ باید واقعاً دلسوزانه باشد» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۰۶/۰۲).

- مطالبه‌گری بدون پرخاشگری، افراط و تفریط

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «[البته] آرمان‌گرایی را با پرخاشگری اشتباه نکنیم؛ تصور نکنیم که هر کس آرمان‌گراتر است، پرخاشگرتر و دعوکن‌تر است؛ نه. می‌توان به‌شدت پابند به آرمان‌ها و پابند به اصول و به ارزش‌ها بود، درعین‌حال پرخاشگر هم نبود. آرمان‌گرایی، به‌هیچ‌وجه به معنای در همهٔ زمینه‌ها پرخاشگری کردن، برخی از واقعیات لازم و مصلحت‌های لازم را ندیده‌گرفتن، نیست» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶).

جدول ۳. وظایف فرهنگی اجتماعی (مطالبه و پرسشگری) استادان از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

ردیف	مضمون سازمان‌دهنده (مطالبه‌گری و پرسشگری)	کد منبع
۱	گسترش روحیهٔ کنجکاوی، مطالبه‌گری و پیگیری همراه با عقلانیت و انصاف	S58,h104,h15,p64,p91
۲	عدالت‌خواهی و مبارزه با ظلم، فقر و فساد و اشرافی‌گری	P33,p99,h60,s389 و ...
۳	برگزاری جلسات صریح و صمیمی با مسئولان نظام و مطالبه‌گری	P78,s527,h89
۴	مطالبه‌گری بدون پرخاشگری، افراط و تفریط	h97,p43

۴) مدیریت مسائل فرهنگی

- ترویج فرهنگ، اخلاق و سبک زندگی اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «نخبگان، این فرهنگ [اسلامی] را بیش از دیگران می‌توانند در میان جامعه گسترش بدهند. اینکه یک انسانی با معارف فلسفی یا معارف عرفانی یا با دانشی از دانش‌های گوناگون بشر آشناست، یا دارای ذوق هنری است، این را یک ارزش بدانند؛ ولو کسی نداند؛ ولو تبدیل به پول نشود؛ ولو در بازار تنگ‌نظری‌ها مشتری درست و حسابی هم نداشته باشد. این فرهنگ، فرهنگ خیلی خوبی است؛ این چیزی است که می‌تواند جریان دانش و تحقیق و هنر را در کشور توسعه بدهد؛ و ما به این نیاز داریم. این جور نباشد که ما تصور کنیم اگر به هنر یا به دانش می‌پردازیم، برای این است که یک مابازای مادی دارد که اگر اینجا به‌دست نیاوردیم، برویم جای

دیگر. البته طبیعت انسان‌ها بعضاً کشش به این سمت دارد؛ اما فرهنگ دینی و اسلامی این نیست» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۴/۰۲/۱۳۸۴).

- معرفی و ارائه الگوی شایسته

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «الگوسازی، یکی از اساسی‌ترین کارهاست. ما الگوهای خوب خیلی داریم. این قدر جوان‌های خوب، این قدر چهره‌های نورانی - در تاریخ که بماند - در زمان خودمان داریم که همین قدر کافی است با تعریف هر کدام از اینها - معرفی کردن - یک چهره برجسته و یک الگو جلوی جوانانمان بگذاریم» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳/۰۲/۱۳۹۱).

- زنده نگه داشتن فرهنگ جهاد و شهادت

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «من عقیده راسخ دارم بر اینکه یکی از نیازهای اساسی کشور، زنده نگه داشتن نام شهدا است؛ این، یک نیازی است که ما - چه آدم‌های مقدس مآب و متدینی باشیم؛ چه آدم‌هایی باشیم که خیلی هم مقدس مآب نیستیم، اما به سرنوشت این کشور و به سرنوشت این مردم علاقه‌مندیم - هر جور که فکر بکنید، بزرگداشت شهدا برای آینده این کشور، حیاتی و ضروری است» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۲۷/۱۱/۱۳۹۳).

- رواج فرهنگ و معارف انقلاب اسلامی و دفاع مقدس

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «من مشتاقم که جوان‌های ما قصه جنگ تحمیلی هشت‌ساله را بدانند که چه بود. این را بارها گفته‌ایم؛ افراد هم گفته‌اند و تشریح کرده‌اند؛ اما یک نگاه کلان به این هشت سال، با اطلاع از جزئیاتی که وجود داشته است، خیلی برای برنامه‌ریزی آینده جوان در روزگار ما مهم است» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۰۸/۰۸/۱۳۸۷).

- رواج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «متأسفانه امروز در کشور ما، وضع این‌طور است که اکثریت مردم، با کتاب سروکار چندانی ندارند و اقلیت بزرگی، با کتاب هیچ سروکاری ندارند؟ چقدر جای تأسف است که انسان احساس کند که حتی بعضی از اهل علم، با کتاب، به معنای وسیع و صحیح خودش، سروکار ندارند؛ یعنی فقط از معلومات و محفوظات

خودشان استفاده می‌کنند و به این دانشگاه و آن دانشگاه می‌روند و هفته‌ای چند ده ساعت، در این کلاس و آن کلاس درس می‌دهند. نتیجه‌اش هم این است که یک اهل علم، به تدریج منجمد می‌شود؛ یعنی یک آدم فاضل و فهیم و صاحب معلومات، بر اثر ارتباط دائمی با جریان کتاب و معلومات جدید، به تدریج به صورت منجمد در می‌آید. علاج همه این کارها به نظر و اعتقاد من، این است که آن کسانی که در هر رشته‌ای اهل علم و فرهنگ و تألیف و تحقیق هستند، برای نوشتن نشاط پیدا کنند. اگر ما بتوانیم کاری بکنیم، علاجش این است» (مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم، ۱۳۹۰: ۴۱۵-۴۱۶).

- اهتمام به ورزش و تربیت بدنی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «از لحاظ ورزش هم من به همه جوان‌ها توصیه می‌کنم که ورزش کنند. البته با ورزش زنان من موافقم، نه به آن شکلی که بعضی‌ها ترویج می‌کنند و این تبرج‌هایی که می‌کنند، اینها را من قبول ندارم؛ اما با ورزش زنان - کوهنوردی کنند، توی باشگاه‌های اختصاصی زنان ورزش کنند - موافقم. من معتقدم که همه جوان‌ها باید ورزش کنند. ان‌شاءالله که این ورزش - ورزش جسمانی، ورزش فکری، ورزش روحانی، ورزش همه‌جانبه باشد» (مدیریت پژوهش‌های بنیادین، معاونت پژوهشی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ج ۵، ۱۳۸۸: ۱۸۷).

جدول ۴. وظایف فرهنگی اجتماعی (مدیریت مسائل فرهنگی)
استادان از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

کد منبع	مضمون سازمان‌دهنده (مدیریت مسائل فرهنگی)	ردیف
P105,p18.s110.h74	ترویج فرهنگ، اخلاق و سبک زندگی اسلامی	۱
P21,h48	معرفی و ارائه الگوی شایسته	۲
S370,h16.s295	زنده نگه داشتن فرهنگ جهاد و شهادت (تفکر بسیجی، روحیه جهادی و میل به مجاهدت و شهادت)	۳
P63	رواج فرهنگ و معارف انقلاب اسلامی و دفاع مقدس	۴
P61,p102	رواج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی	۵
S514	اهتمام به ورزش و تربیت بدنی	۶

(۵) تحقق بخشیدن به مسائل

- تعمیق و گسترش ایمان متعهدانه و آگاهانه

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «دانشگاه هم در ترویج ایمان آگاهانه یک رسالت دارد

و نمی‌تواند هم نداشته باشد» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۶۵/۰۹/۱۶).

- مقابله با نفوذ فکری و فرهنگی استعمار، جریان‌ات انحرافی و ارتجاعی (افزایش معرفت و فرهیختگی)

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «جمود و تحجّر هر جا باشد، یک مشکل است و راه از بین بردنش هم این است که شما - هر چه می‌توانید به کیفیت فکری خودتان در زمینه دانش و معرفت بیفزایید. هر یک نفر از شما، وقتی که اهل دانش، فرهنگ، فرزندی، روشن‌فکری و فرهیختگی است، می‌تواند این مفاهیم را در عمل گسترش دهد؛ یعنی درست نقطه مقابل جوّ جمود و تحجّر. اگر بخواهیم با جمود بچنگیم، جنگ با جمود این گونه است» (مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم، ۱۳۹۰: ۳۷۸).

- بصیرت‌افزایی و تبیین مبانی فکری انقلاب

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «به طور جدی به کارهای فکری و فرهنگی برنامه‌مند و هدفمند و عمیق بپردازند. یک وقت هست که دشمن به عرصه دانشگاه تهاجم آشکار می‌کند؛ این جا شما باید حضور آشکار داشته باشید؛ مثل مسائلی دوره فتنه ۸۸ و امثال این‌ها. یک وقت هست که نه آن چنان تهاجم آشکاری وجود ندارد؛ اینجا بایستی حضور مجموعه‌های دانشجویی، حضور عمیق فکری باشد. درباره مسائل کلامی، درباره مسائل اخلاقی، درباره مسائل تاریخ، درباره مسائل انقلاب باید کار عمیق بکنید» (پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۵/۱۹).

جدول ۵. وظایف فرهنگی اجتماعی (تحقق بخشیدن به مسائل) استادان از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

ردیف	مضمون سازمان‌دهنده (تحقق بخشیدن به مسائل)	کد منبع
۱	تعمیق و گسترش ایمان متعهدانه و آگاهانه	P85,h96,s220,p56 ...
۲	مقابله با نفوذ فکری و فرهنگی استعمار و جریان‌ات انحرافی و ارتجاعی (افزایش کیفیت و معرفت و روشن‌فکری و فرهیختگی فرهنگی)	H37.p45,h98,s422
۳	بصیرت‌افزایی و تبیین مبانی فکری انقلاب	P77

۶) امید داشتن

- افزایش نشاط و امید به آینده و انقلاب اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «ما باید امید را افزایش دهیم؛ من این را می‌خواهم عرض کنم. شما در کلاس‌های درس، چه در آموزش و پرورش، چه در دانشگاه، امید به حرکت را در این جوان و مخاطب خودتان پرورش دهید. اگر یک چنین اتفاقی بیفتد، کشور از وجود او حداکثر استفاده را خواهد کرد. سعی کنیم نشاط ایجاد کنیم، امید ایجاد کنیم. خطراتی بر سر راه جوان‌ها وجود دارد؛ یکی از خطرات، ناامیدی است؛ باید از القای ناامیدی به شدت پرهیز کرد» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۰).

- پرامید، پرتراوت و پرنشاط از لحاظ کار و تلاش علمی، فکری و سیاسی

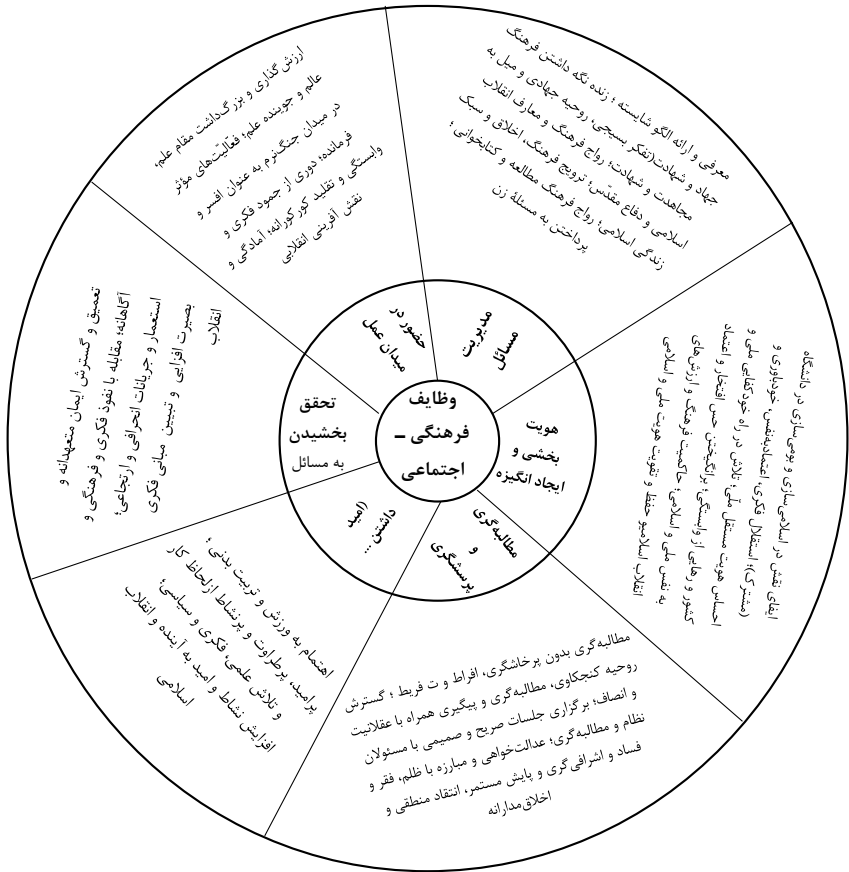
امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): «فضای کلاس را، فضای محیط درس و دانشگاه را فضای امید کنید؛ امید به آینده. بدترین بلایی که ممکن است بر سر یک نسل در یک کشور بیاید، ناامیدی است، یأس است» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۰۶/۰۸).

جدول ۶. وظایف فرهنگی اجتماعی امید داشتن استادان از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

ردیف	مضمون سازمان‌دهنده	کد منبع
۱	افزایش نشاط و امید به آینده و انقلاب اسلامی	P100.h31,p59.s365 ...و
۲	پرامید، پرتراوت و پرنشاط از لحاظ کار و تلاش علمی، فکری و سیاسی	P107.h47

وظایف فرهنگی اجتماعی استادان از دیدگاه [...] ۱

بر اساس یافته‌های پژوهش، شکل ۱ وظایف فرهنگی- اجتماعی استادان از دیدگاه رهبر جمهوری اسلامی ایران را نشان می‌دهد.

شکل ۱. وظایف فرهنگی اجتماعی استادان از دیدگاه رهبر جمهوری اسلامی ایران

نتیجه‌گیری

مقام معظم رهبری، تعبیر مهم و اساسی از فرهنگ در بیانات خویش ارائه داده‌اند که برای نمونه به مفاهیمی مانند فرهنگ به عنوان شکل دهنده به ذهن و رفتار عمومی جامعه؛ فرهنگ به عنوان سیاست‌های کلان آموزشی و علمی، فرهنگ اساس و هویت جامعه و بستر اصلی زندگی انسان و... (اعمالی و جعفری، ۱۴۰۰) می‌توان اشاره کرد. این فرهنگ و ترویج و تعالی آن نیاز به باغبان دارد و از دیدگاه‌های مقام

معظم رهبری استنباط می‌شود که در دانشگاه‌ها و مراکز علمی و آموزشی، استادان و معلمان باغبان‌هایی دلسوز، مسئول و کاربلد برای خلق، رشد، پرورش، پایش و تعالی فرهنگ در محیط کاری و محیط اجتماعی هستند و توجه به این جنبه از وظایف اعضای هیئت علمی می‌تواند در رشد فرهنگی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان کمک شایانی می‌کند. از دیدگاه آقای خامنه‌ای، استقلال فکری از غرب به قدری حائز اهمیت است که در سال ۱۳۶۹ در دیدار با وزیر و مسئولان وزارت فرهنگ و آموزش عالی و رؤسای دانشگاه‌های سراسر کشور این جمله از زبان رهبری معظم بیان شده است: «دانشگاه وابسته به غرب، دانشگاه متکی به اراده و فرهنگ دیگران، نمی‌تواند برای یک فرهنگ مفید باشد»، چراکه با توجه به تفاوت‌ها و در مواردی تضادهای فرهنگ غنی اسلام با فرهنگ غرب، چنانچه دانشگاه استقلال خود را حفظ نکند، دچار نوعی تشتت خواهد شد. پیشرفت هر کشوری نیازمند استقلال از سایر کشورها، به‌ویژه از نظر فرهنگی و اجتماعی است و توجه به فرهنگ غنی ایرانی اسلامی، به‌ویژه در دانشگاه‌ها و در فرآیند تربیت دانشجویان می‌تواند به توسعه فرهنگی و اجتماعی کشور کمک کند و در این راستا بیانات مقام معظم رهبری می‌تواند چراغ راه دانشگاهیان باشد. استادان دانشگاه‌ها می‌توانند با علم و عمل خود در جهت اصلاح سبک تفکر، سبک زندگی، سبک ارتباطی، شیوه نگرش به چالش‌ها و مسائل ملی و اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و امیدوارسازی دانشجویان اقدام کنند. برای این منظور نیاز است از ویژگی‌های انسان فرهنگی و عنصر موثر اجتماعی برخوردار باشند (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای ۱۳۶۹/۵/۲۳). در مقاله حاضر، وظایف فرهنگی اجتماعی استادان با استفاده از تحلیل مضمون ۱۰۹ سخنرانی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به دست آمد. جمع‌بندی تحلیل داده‌ها نشان داد وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان از دیدگاه مقام معظم رهبری، نشان می‌دهد که از منظر مقام معظم رهبری، مهم‌ترین وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان به ترتیب شامل ۱. هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه، ۲. حضور در میدان عمل، ۳. مطالبه و پرسشگری، ۴. مدیریت مسائل فرهنگی، ۵. تحقق‌بخشیدن به مسائل، ۶. امید داشتن بوده است. یافته‌های مربوط به وظایف فرهنگی اجتماعی استادان از دیدگاه آقای خامنه‌ای نشان‌دهنده این است که یافته‌های فوق با نتایج مطالعات (فتحعلی، مصباح و همکاران، ۱۴۰۰؛ شعاری‌نژاد، ۱۳۸۶؛ صالحی و یاراحمدی، ۱۳۸۷؛ صدر، ۱۳۹۸؛ دیناروند، ۱۳۹۲؛ عهدنامه اخلاقی اعضای هیأت علمی در بهمن ۱۳۹۹؛ سند

دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲/۴/۲۵). همسو می‌باشد. از میان وظایف فرهنگی - اجتماعی استادان، هویت‌بخشی و ایجاد انگیزه، حضور در میدان عمل، مطالبه و پرسشگری و مدیریت مسائل فرهنگی به ترتیب مهم‌ترین وظایف هستند و نسبت به وظایف دیگر اهمیت بیشتری دارند. این وظایف همانند وظایف يك باغبان حرفه‌ای و متخصص از خلق (هویت‌بخشی)، رشد (حضور در میدان عمل)، پرورش (مطالبه و پرسشگری) و پایش و تعالی (مدیریت مسائل فرهنگی) را دربرمی‌گیرند. استادان برای ایفای نقش و وظایف فرهنگی - اجتماعی خود علاوه بر این موارد، باید همواره با امیدواری به تحقق اهداف و حل مسائل فرهنگی نیز بپردازند. لازمه ایفای درست این وظایف برخورداری از شاخصه‌های انسان فرهنگی است. این شاخص‌ها در سه حوزه فرهنگی، تربیتی و شناختی شده و جنبه‌های ارزشی، میراثی، اخلاقی، علمی، اجتماعی، هنری، فکری و ذهنی و شخصیتی را در بر می‌گیرد. انسان فرهنگی انسانی است با مشخصاتی همچون عدالت‌خواهی، استقلال‌طلبی، پژوهشگری، مطالبه‌گری، مسئولیت‌پذیری، امیدواری، مریبگری و متربی بودن، منظم، خودباور، خداپاور، مجاهد و خطرپذیر، آزادی‌خواه ذهن و زبان زیبا و از این قبیل که بارها این ویژگی‌ها در کلام مقم معظم رهبری جاری شده است. با توجه به یافته‌ها و مباحث طرح شده پیشنهاد می‌شود از يك سو استادان با خودارزیابی و خودتوسعه‌ای از لحاظ برخورداری از ویژگی‌های انسان شایسته فرهنگی اجتماعی به بررسی و توسعه فردی و گروهی خود بپردازند و از طرف دیگر در جذب، نگهداشت، آموزش، ارتقا و ارزیابی اثرگذاری فرهنگی اجتماعی استادان ملاک‌های مرتبط با وظایف گفته شده مد نظر قرار بگیرد. نقد و بررسی، تدوین سیاست‌های مرتبط و تبیین چگونگی تحقق این وظایف در دانشگاه‌ها می‌تواند توسط خود دانشگاهیان صورت پذیرد.

منابع و مآخذ

ازکیا، مصطفی، احمدرش، رشید و پارتازیان، کامبیز (۱۳۹۵). روش‌های تحقیق کیفی از نظریه تا عمل. جلد دوم، تهران: انتشارات کیهان.

امیری، علی‌نقی، زارعی‌متین، حسن و ذوالفقارزاده، محمدمهدی (۱۳۸۹). پیچیدگی‌های فرهنگ و گونه‌شناسی مطالعات آن در آموزش عالی چهارچوبی فرانظری و مفهومی، فصلنامه راهبرد فرهنگ، ۳(۱۱-۱۰)، ۷-۴۰. <https://civilica.com/doc/1453183>

آیین‌نامه ارتقای مرتبه اعضای هیأت علمی مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهش و فناوری دولتی و غیردولتی (مصوبه جلسه ۷۷۶، مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۱۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی)، وبگاه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به نشانی: <https://www.msrt.ir/fa>

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای به نشانی:

<https://farsi.khamenei.ir/>

جلیلی، مهناز، زاهدی، محمدجواد، ارشاد، فرهنگ (۱۳۹۶). بررسی کارکردهای و جایگاه فرهنگی اساتید در اجتماع علمی دانشگاه (مطالعه موردی اعضای علمی دانشکده‌های علوم اجتماعی تهران). فصلنامه علوم اجتماعی ایران، ۱۴(۵۲)، ۴۲-۵۷. SID. <https://sid.ir/paper/488569/fa> . جمال‌زاده، ناصر و آقاداتی، میثم (۱۳۸۹). سیاستگذاری امور فرهنگی کشور از دیدگاه امام خمینی (ره). فصلنامه مطالعات فرهنگ ارتباطات، ۱۲(۱۳)، ۳۸-۶۴. 20.1001.1.20088760.1389.11.12.2.8

جوادی‌آملی، عبدالله (۱۳۷۹). مراحل اخلاق در قرآن. قم: انتشارات نشر اسراء.

حاجی‌عباسی، حمزه، قدیمی، اکرم و شیخ‌رضایی، حسین (۱۴۰۲). مسئولیت اجتماعی دانشگاه: مطالعه موردی سه مرکز علمی منتخب در ایران. اولین همایش مسئولیت اجتماعی؛ دانشگاه علم و صنعت.

<https://civilica.com/doc/2014507>

حسینی‌زاده، سیدعلی (۱۳۹۱). روش‌های تربیتی در قرآن. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

خراسانی، سعیده، جاهد، حسینعلی و مطلبی، داریوش (۱۴۰۲). وظایف فرهنگی اجتماعی دانشجویان از دیدگاه رهبران جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، ۳(۴)، ۱-۲۴.

<https://civilica.com/doc/1898243>

دیناروند، حسن (۱۳۹۲). مکاتب فلسفی و نظریه‌های تربیتی. تهران: انتشارات دانش‌پرو.

رادمنش، ناهید، مشایخ، پری و رزمی، نوشین (۱۴۰۱). بررسی لحاظ شدن مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه در بیانیه ماموریت دانشگاه‌های ایران: مطالعه براساس تحلیل محتوا. فصلنامه علمی مدیریت نوآفرینی، ۲(۲)، ۶۱-۵۱.

رتوفی، محمد (۱۳۷۹). دانشگاه و آموزش عالی: منظرهای جهانی و مسئله‌های ایران. تهران: انتشارات نی.

وظایف فرهنگی اجتماعی استادان از دیدگاه [...] ۱

زهیری، مریم، سوداگر، محمدرضا و غفوری فر، فاطمه (۱۳۹۶). مطالعه نقش مدیران فرهنگی در مقابله با تهاجم فرهنگی هنری به استناد بر بیانات مقام معظم رهبری. کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، ۱۵. SID. <https://sid.ir/paper/897221/fa>

سند دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲/۴/۲۵، وبگاه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به نشانی:

<https://rc.majlis.ir/fa>

شعاری‌نژاد، علی‌اکبر (۱۳۸۶). فلسفه آموزش و پرورش. تهران: انتشارات امیرکبیر.

شفایی یامچلو، طاهره و ابیلی، خدایار و فرامرزمقاملکی، احد (۱۳۹۵). مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس براساس دیدگاه اعضای هیئت علمی (مورد: دانشگاه تهران). فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران، ۸(۴)، ۱۰۲۸۰. <http://ihej.ir/article-1-951-fa.html>

شفائی‌یامچلو، طاهره؛ ابیلی، خدایار و فرامرزمقاملکی، احد (۱۳۹۷). مسئولیت اجتماعی در دانشگاه‌ها، مطالعه موردی: دانشگاه تهران. نشریه برگ فرهنگ، ۲(۲۵)، ۱۸۹-۲۰۲.

URL:<http://ihej.ir/article-1-951-fa.html>

شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۴). سبک رهبری خدمتگزار الگویی متعالی برای فرماندهان و مدیران، تهران: مرکز امامت-مرکز باقرالعلوم علیه‌السلام.

صالحی، اکبر و یاراحمدی، مصطفی (۱۳۸۷). تبیین تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه علامه طباطبایی با تأکید بر هدف‌ها و روش‌های تربیتی. دو فصلنامه علمی تخصصی تربیت اسلامی، ۳(۷)، ۲۳-۵۰.

<https://sid.ir/paper/100777/fa>

صالحی، اکبر، مرادی، امیر، فیروزی، اسماعیل (۱۳۹۳). نگاهی جامع به تعلیم و تربیت اسلامی از دیدگاه شهید مرتضی مطهری با تأکید بر اصول، اهداف و روش‌های تربیتی. نشریه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۳(۷)، ۲۳-۵۰. SID. <https://sid.ir/paper/100777/fa>

صدر، فاطمه (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی دیدگاه شهید مطهری با دیدگاه متیولپمن درباره اهداف تعلیم و تربیت. دو فصلنامه علمی پژوهشی تربیت اسلامی، ۲۸(۲)، ۹۴۷۵. EDU.2019.1522/10.30471

صهبا (۱۳۹۰). دغدغه‌های فرهنگی: شرح مزجی یکی از بیانات محوری مقام معظم رهبری در سال ۱۳۷۲ با استفاده از دیگر بیانات ایشان. قم: مؤسسه ایمان جهادی.

ضیعی، محمدحسین و لنگری، علی (۱۳۹۸). شناخت و تبیین فرهنگ اصیل اسلامی. فصلنامه امنیت ملی، ۹(۳۲)، ۲۲۷. <https://sid.ir/paper/523954/fa>

طاهری‌کیا، حامد (۱۳۹۷). زیست فرهنگی استادان دانشگاه به‌مثابه زیست ازدست‌رفته. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۷(۶۳)، ۱۵۱-۱۲۹. <https://doi.org/10.22034/jcsc.2020.89015.1644>

فتح‌آبادی، جلیل (۱۳۹۳). نگرش اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌های تهران به فعالیت‌های فرهنگی استادان براساس ماده اول آیین‌نامه ارتقا. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۷(۲)، ۹۷-۱۱۶.

<https://doi.org/10.7508/ijcr.2014.26.005>

فتحعلی، محمود، مصباح، حسن و یوسفیان، حسن (۱۴۰۰). فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی. تهران: انتشارات مدرسی.

فقیهی، علی نقی، بهرامی، سوسن، جعفریهرندی، رضا و عبدی زین، سهراب (۱۴۰۰). نقش برنامه‌های فرهنگی دانشگاه قم در تربیت دانشجویان از دیدگاه استادان و دانشجویان. فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ ارتباطات، ۲۲ (۵۵)، ۱۷۷-۱۹۸. <https://doi.org/10.22083/jccs.2020.210139.2968>

قانعیراد، محمدامین، ملکی، امیر و محمدی، زهرا (۱۳۹۲). مطالعه دگرگونی فرهنگی در سه نسل دانشگاهی (مطالعه موردی: اساتید علوم اجتماعی دانشگاه‌های تهران)، مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۴ (۱)، ۳۰-۱۳۶۴. 20.1001.1.17351901.1393.15.1.2.9

قنبری برزبان، علی (۱۴۰۱). مرجعیت «استاد» در میدان فرهنگی دانشگاه با تأکید بر متغیر سرمایه اجتماعی دانشگاهی (مورد مطالعه: دانشگاه اصفهان). دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۱۱ (۲)، ۷۹-۹۵. 10.22034/JEDS.2022.50983.1634

کریمیان، زهرا و احمدوند، علی محمد (۱۳۹۱). جامعه اطلاعاتی، هویتی فرهنگی و رسالت دانشگاه‌ها. فصلنامه تحقیقات فرهنگی، ۵ (۳)، ۴۷-۷۶. <https://doi.org/10.7508/ijcr.2012.19.003>

گلی زواره قمشه‌ای، غلامرضا (۱۳۸۶). روش آموزشی و تربیتی علامه حسن‌زاده‌آملی. نشریه پاسدار اسلام، ۳۱ (۳۱۰)، ۱۴-۱۸. <https://www.magiran.com/volume/36456>

گوتگ، جرالده (۱۳۹۹). مکاتب فلسفی و آراء تربیتی، ترجمه محمد جعفر پاک‌سرشت. تهران: انتشارات سمت. مرکز فرهنگی انقلاب اسلامی (۱۳۶۱). صحیفه نور، جلد ۸، تهران: انتشارات شرکت سهامی چاپخانه وزارت ارشاد اسلامی.

مشرقی، محسن و عقیقی، فاطمه (۱۴۰۱). کتاب کار بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. قم: انتشارات شهید کاظمی. مطهری، مهدی (۱۳۹۵). فاتحان ثریا: جامع بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با موضوع نخبگان و استعدادها درخشان. قم: نشر شهید کاظمی.

ملک، حسین (۱۳۸۱). بررسی تحصیلات تکمیلی در نظام آموزش عالی دوره‌های دکتری علوم انسانی از منظر اعضای هیأت علمی. مجله علمی پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ۲ (۳۰ و ۳۱)، ۳۲۷-۳۵۴. <https://sid.ir/paper/362250/fa>

مشور مطالبات مقام معظم رهبری از دانشگاه و دانشگاهیان، مدیریت پژوهش بنیادین، معاونت پژوهشی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها (۱۳۸۸). سایه‌سار ولایت: ناظر علی دژاکام (۷جلد). قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.

مهدوی‌نژاد، غلامحسین و ستوده‌اصل، نعمت (۱۳۹۲). نقش اعضای هیأت علمی در ایجاد و تقویت فرهنگ مطلوب دانشجویی. فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۹ (۴)، ۶۵۰-۶۶۴. ۶۶۴-۶۴۹.

SID. <https://sid.ir/paper/236896/fa>

وظایف فرهنگی اجتماعی استادان از دیدگاه [...]

مؤسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم (۱۳۹۰). روشنای علم. تهران: انتشارات انقلاب اسلامی.

<https://ensani.ir/fa/article/531146/>

نظام نامه اخلاق آموزشی، بهمن (۱۳۹۹). وبگاه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به نشانی:

<https://rc.majlis.ir/fa>

هیوودهرست، پل، استنلی پیتز، ریچارد، ترجمه فرهاد کریمی (۱۳۸۹). منطق تربیت: تحلیل مفهوم تربیت از نگاه فلسفه تحلیلی. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

یوسفی، امیدعلی و مستکملی، مصطفی (۱۳۸۹). رسالت و نقش دانشگاه در قبال فرهنگ و فرهنگ‌سازی از منظر امام خمینی (ره). کنگره ملی بررسی اندیشه‌های فرهنگی اجتماعی حضرت امام خمینی (ره).

<https://www.sid.ir/paper/819950/fa>

Amiri, A., Zarei Matin, H., & Zulfaqarzadeh, M. M. (2010). Complexities of Culture and Typology of It's Studies in Higher Education: A Meta-theoretical and Conceptual Framework. *Strategy for Culture*, 3(Issue 10-11), 7-40. [In Persian]

Azkiya, M., Ahmadresh, R. and Partazian, K. (2015). Qualitative research methods from theory to practice. (The second volume). Tehran: Keihan Publications. [In Persian]

Charter of Supreme Leader's demands from universities and academics, fundamental research management, research assistantship of Supreme Leader in universities (2008). SayeSar-e Velayat; Nazer Ali Dejakam (vol 7). Qom: Supreme Leader's Representation Institution in Universities, Daftare Nashr-e Moaref. [In Persian]

Cultural Institute of Hadith Loh and Qalam (2010). the light of science Tehran: Islamic Revolution Publishing House. <https://ensani.ir/fa/article/531146/> [In Persian]

Dinarvand, H. (2012). Philosophical schools and educational theories. Tehran: Daneshparvar Publications. [In Persian]

Document of Islamic University, (2013). Islamic Council Research Center website at: <https://rc.majlis.ir/fa> [In Persian]

Educational ethics system, February (2019). website of the Ministry of Science, Research and Technology at: <https://rc.majlis.ir/fa> [In Persian]

Faghihi, A. N., Bahrami, S., Jafari Harandi, R., & Abdi Zarrin, S. (2021). The Role of Cultural Programs in University of Qom in Training Students from the Perspective of Students and Professors. *Journal of Culture-Communication Studies*, 22(55), 153-176. doi: 10.22083/jccs.2020.210139.2968 [In Persian]

fathabadi, J. (2014). Attitude of Faculty Members of Tehran Universities towards the Cultural Activities of the Faculty Members Based on the New Regulations for the Faculty Members' Promotion. *Journal of Iranian Cultural Research*, 7(2), 97-116. doi: 10.7508/ijcr.2014.26.005 [In Persian]

Fathali, M.; Misbah, H. and Yousefian, H (1400). Philosophy of Islamic education. Tehran: Madrasi Publications. [In Persian]

- Ghanbari Barzyan, A. (2022). "Professor" authority in the cultural field of the university with emphasis on the variable of university social capital (Case study of the University of Isfahan). *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 11(2), 79-95. doi: 10.22034/jeds.2022.50983.1634 [In Persian]
- Ghanei Rad, M. A., Maleki, A., & Mohammadi, Z. (2013). The Study of Cultural Change in Three Generations of Academics (Case Study: Professors of Social Sciences at Tehran Universities). *Iranian Journal of Sociology*, 15(1), 30-64. doi: 10.1001.1.17351901.1393.15.1.2.9 [In Persian]
- Gholizavareh Qomsheei, Gh. (1386). Educational method of Allameh Hassanzadeh Amoli. *Pasdar Islam magazine*, (310), 14-18. <https://www.magiran.com/volume/36456> [In Persian]
- Gotteg, G. (2019). *Philosophical schools and educational opinions*, translated by Mohammad Jafar Pak-Sresht. Tehran: Samt Publishing House. [In Persian]
- Haji Abbasi, H., Qadimi, A. and Sheikh Rezaei, H. (2023). Social responsibility of the university: a case study of three selected scientific centers in Iran. The first social responsibility conference; University of Science and Industry. <https://civilica.com/doc/2014507> [In Persian]
- Heywoodhurst, P, Stanley Peters, R. (2010). *The logic of education: analysis of the concept of education from the perspective of analytical philosophy*. translated by Farhad Karimi. Tehran: Scientific and Cultural Publications. [In Persian]
- Hosseinizadeh, S.A. (2011). *Educational methods in the Quran*. Qom: University and District Research Institute. [In Persian]
- Islamic Revolution Cultural Center (1361). *Sahife Noor* (vol. 8), Tehran: Ministry of Islamic Guidance Publishing Company. [In Persian]
- Jalili, M., Zahedi, M.J., and Ershad, F. (2016). Examining the functions and cultural status of professors in the academic community of the university (a case study of academic members of social science faculties in Tehran). *Iranian Journal of Social Sciences*, 14(52), 42-57 SID. <https://sid.ir/paper/488569/fa> [In Persian]
- Jamalzadeh, N., and Aqadadi, M.(2010). Policy of Culture in Iran ; In Imam Khomeini Point of View. *Journal of Culture-Communication Studies*, 11(12), 37-64. doi: 10.1001.1.20088760.1389.11.12.2.8 [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2000). *Stages of morality in the Qur'an*. Qom: Isra Publishing House. [In Persian]
- Karimian, Z., & Ahmadvand, A. M. (2012). Information Society, Cultural Identity and Missions of Universities. *Journal of Iranian Cultural Research*, 5(3), 47-76. doi: 10.7508/ijcr.2012.19.003 [In Persian]
- Khorasani, S., Jahed, H.A. and Matlabi, D. (2023). Cultural and social duties of students from the perspective of the leaders of the Islamic Republic of Iran. *New Approaches to Jihadi Management and Islamic Governance Quarterly*, 3(4), 1-24. <https://civilica.com/doc/1898243> [In Persian]
- Mahdavi-Najad, Gh and Sotodeh-Assal, N. (2012). The role of faculty members in creating and strengthening a desirable student culture. *Quarterly Journal of Culture in Islamic University*, 9(4), 650-664. 649-664. SID. <https://sid.ir/paper/236896/fa> [In Persian]
- Malik, H. (2001). Review of postgraduate education in the higher education system of doctoral courses

in humanities from the perspective of faculty members. *Scientific-Research Journal of Faculty of Literature and Human Sciences, Isfahan University*, 2(30 and 31), 327-354. <https://sid.ir/paper/362250/fa>. **[In Persian]**

Martínez-Valdivia, E., Pegalajar-Palomino, C., & Burgos-García, A. (2020). *Social*

Mashriqi, M. and Aqiqi, F. (1401). *Statement of the Second Step of the Islamic Revolution workbook*. Qom: Shahid Kazemi Publications. **[In Persian]**

Motahari, M. (2015). *Fatihah Soraya: a collection of Imam Khamenei's statements on the subject of elites and brilliant talents*. Qom: Shahid Kazemi Publication. **[In Persian]**

Qatar University website at: www.qu.edu.qa

Radmanesh, N., Mashaikh, P. and Razmi, N. (2022). Investigating the inclusion of university social responsibility components in the mission statement of Iranian universities: a study based on content analysis. *Scientific Quarterly of Innovation Management*, 2(2), 51-61. **[In Persian]**

Raofi, M. (2000). *University and higher education: global perspectives and Iranian issues*. Tehran: Nei Publications. **[In Persian]**

Responsibility and University Teacher Training: Keys to Commitment and Social Justice into Schools. *Journal of Sustainability*, 12(15).

Sadr, F. (2019). A Comparative Study of Morteza Motahari's View and Matthew Lipman's Approach to the Goals of Education. *Journal of Islamic Education*, 14(28), 75-94. doi: 10.30471/edu.2019.1522 **[In Persian]**

Salehi, A., Moradi, A. and Firozi, I. (2013). A comprehensive look at Islamic education and training from the point of view of Martyr Morteza Motahari with an emphasis on principles, goals and educational methods. *Journal of Research in Islamic Education and Training*, 3(7), 50-23. SID. <https://sid.ir/paper/100777/fa> **[In Persian]**

Salehi, A., & Yar ahmadi, M. (2009). Islamic Education from the Perspective of Allameh Tabatabai: With an Emphasis on Educational Objectives and Methods. *Journal of Islamic Education*, 3(7), 23-50. **[In Persian]**

Saniei, M. H., & Langari, A. (2019). Understanding and explaining authentic Islamic culture from Khamenei's point of view. *National Security*, 9(32), 7-22. **[In Persian]**

Shaari-Najad, A.A. (2007). *Philosophy of education*. Tehran: Amir Kabir Publishing House. **[In Persian]**

Shafai Yamchelo, T. and Abili, Kh. and Faramarz Qaramalki, A. (2015). Studying the recognition of the current state of university social responsibility based on the Wallais model based on the faculty members' point of view (Case: University of Tehran). *Iranian Higher Education Research Quarterly*, 8(4), 80-102. <http://ihej.ir/article-1951-1--fa.html> **[In Persian]**

Shafai-Yamchelo, T.; Abili, Kh. and Faramarz Qaramalki, A. (2017). Social responsibility in universities, case study: University of Tehran. *Bargh Farhang Journal*, 2(25), 189-202. URL: <http://ihej.ir/article-1-951-fa.html> **[In Persian]**

Sheikhzadeh, M. (2014). *Servant leadership style is an excellent example for commanders and managers*.

- Tehran: Imamate Center - Bagheral Uloom Center. **[In Persian]**
- Sohba (2011). Cultural Concerns: An explanation of the composition of one of the central statements of the Supreme Leader in 1993 using his other statements. Qom: Iman Jihadi Institute. **[In Persian]**
- Taheri Kia, H. (2021). Professor's cultural life of the university as missed life. Cultural Studies & Communication, 17(63), 129-151. doi: 10.22034/jcsc.2020.89015.1644 **[In Persian]**
- The information base of the Office for the Preservation and Publication of the Works of Grand Ayatollah Seyyed Ali Khamenei at the address: <https://farsi.khamenei.ir/> **[In Persian]**
- The regulations for the promotion of academic staff members of governmental and non-governmental institutions of higher education, research and technology (approved by the 776th session, dated 2014/12/18/of the Supreme Council of the Cultural Revolution), website of the Ministry of Science, Research and Technology at: <https://www.msrt.ir/fa> **[In Persian]**
- The University of Western Ontario website at: www.uwo.ca.
- The University of Zurich website at: <https://www.uzh.ch/de.html>
- University of Waterloo website at: <https://uwaterloo.ca>
- Winstone, N., Pitt, E., & Nash, R. A. (2020). Educators' Perceptions of Responsibility-sharing in Feedback Processes. Assessment & Evaluation in Higher Education, 46(1), 1.
- Yousefi, O.A and Mustakamoli, M. (2009). The mission and role of the university towards culture and culture-building from the perspective of Imam Khomeini (RA). The National Congress of Investigating Social and Cultural Thoughts of Hazrat Imam Khomeini (RA). <https://www.sid.ir/paper/819950/fa> **[In Persian]**
- Zohiri, M., Sodagar, M.R, and Ghafourifar, F. (2016). Studying the role of cultural managers in dealing with the cultural-artistic invasion based on the statements of the Supreme Leader. National conference of modern researches of Iran and the world in psychology, educational sciences and social studies, 1-15, SID. <https://sid.ir/paper/897221/fa> **[In Persian]**